

Narcís Oller

Visat núm. 7
(abril 2009)

Durant la seva experiència professional com a procurador dels Tribunals de Barcelona, Oller havia conegut un cas, que l'impressionà, relacionat amb l'exercici de l'usdefruit condicional per part d'una jove vídua burgesa. Un assumpte que per primer cop tractà en clau literària en el conte «Un divendres de la Solís», escrit el 1901 i publicat a *Rurals i urbanes* (1916). En el conte es donen en estat embrionari força idees del món que trobarem desplegat a *Pilar Prim*. La tesi que vertebrava el conte, així com la caracterització d'alguns dels seus personatges prefiguren els que formaran part del retrat moral de la burgesia de Barcelona de principi del segle XX que constitueix la novel·la.

Amb les tècniques narratives que havia emprat a *La bogeria*, Oller s'havia desmarcat del naturalisme zolià més ortodox. En aquesta novel·la havia dut a terme la recerca de nous assoliments tècnics, a través d'un treball sobre les veus narratives, prou innovador en el context de crisi que estava travessant la narrativa europea de final del segle XIX. Després d'un silenci en la seva producció, imputable a raons d'ordre personal i de context, a *Pilar Prim* introduí innovacions en l'estructura i en el joc dels diferents punts de vista. Amb aquestes novetats intentà afegir-se al corrent narratiu del moment, dominat pels joves escriptors modernistes.

Pilar Prim, en virtut de la vaguetat del seu final, és una novel·la que defensa una tesi mancada de conclusions. La seva tesi parteix de l'antítesi existent entre dos termes: l'amor i els diners. En aquest sentit manté certs paral·lelismes amb *Middlemarch* (1871-1872) de George Eliot. Oller, en la seva novel·la, desenvolupa la lluita de l'individu per tal d'atorgar sentit a la seva existència a partir de l'amor desinteressat. *Pilar Prim* es redueix, així, al procés d'autorealització personal que segueix la seva protagonista cap a la consecució de l'amor pur, deslligat d'interessos econòmics de cap mena. I aquesta idealitat en el marc de la moral burgesa a la que pertany la seva protagonista, forçosament hauria de trobar impediments pel que fa a la seva consumació. Encara que sense conclusió, la tesi de *Pilar Prim* es fonamenta en la via de transformació que l'amor produeix en l'individu.

L'evolució dels dos personatges principals de *Pilar Prim* està tractada com dues línies paral·leles que acaben convergint en el seu insinuat desenllaç. El narrador extern al relat descriu l'acció des d'una omnisciència que limita els personatges. Els esdeveniments posen de manifest la manera com els afecten i modifiquen la seva conducta en funció de la seva subjectivitat i els seus condicionaments intrínsecs. El narrador ofereix la realitat novel·lada des de cadascuna de les diverses òptiques subjectives dels personatges implicats en l'acció. Així, es va combinant tot un ric joc de punts de vista, a través del qual es va enriquint la impressió de conjunt que es va construint al llarg del procés de lectura. Però si bé l'harmonització en la multiplicitat dels diferents punts de vista troba en la novel·la l'harmonia pròpia d'una simfonia de percepcions, aquestes sempre estan orquestrades

per la veu d'un narrador que, servint-se de l'estil indirecte lliure, en cap cas no cedeix la paraula a la consciència dels seus personatges. La lògica temporal i causal del narrador domina la descripció dels processos psicològics que experimenten.

L'autor a *Pilar Prim*, però, hauria incorporat tot un seguit de nous elements per tal d'afegir-se al ritme canviant que en aquells anys s'estava operant en la novel·la catalana. En el tractament poètic del llenguatge, per expressar el món sentimental i ideal dels personatges. En la poeticitat que observem en el tractament del paisatge, que actua de correlat objectiu del món emocional d'aquells. En el plantejament de la lluita individual de la seva protagonista contra un medi social amb el qual s'enfronta per tal d'assolir la seva realització com a persona. En la concepció de la dona que encarna el personatge central, percebuda per la sensibilitat d'un burgès del seu temps, com un ideal de feminitat construït amb els patrons de què, en més d'un aspecte, se'n serveixen els poetes modernistes per influència del preraphaelisme. En diferents elements simbòlics de la novel·la, que trobem en el tractament de l'espai, en el recurs de la nominació dels personatges, en les seves mateixes accions i en el tractament dels objectes. En l'última de les seves novel·les, Oller havia tractat el mite de l'orfenesa, el despertar de la consciència femenina, el tema del seductor infatigable, el de l'amor difícil, (impossible, en virtut del seu final obert?), el de la lluita de l'individu contra el seu entorn, el de l'ascensió per amor, el de l'amor redemptor i tants altres, que semblava haver obert una nova etapa en la seva producció.

Pilar Prim reïx en el tractament de la psicologia dels seus personatges de tal manera que, al nostre entendre, constitueix un sòlid antecedent de la novel·la psicològica catalana. Al mèrit del seu autor d'haver construït la novel·la catalana moderna a partir d'una tradició electiva i amb un instrument lingüístic prou insegur, s'hi afegeixen tots aquests nous assoliments. L'última novel·la d'Oller tancava, així, un corpus narratiu que feia molt de temps havia aconseguit projectar-se internacionalment. Amb el pas del temps, però, esdevingué part dels fonaments d'una producció narrativa que, a partir de 1929 i en la dècada dels anys trenta, centra el seu interès en el tractament de la psicologia femenina. La trilogia de Carles Soldevila formada per *Fanny, Eva i Valentina*, o *Laura a la ciutat dels sants* de Miquel Llor, *Mort de dama* de Llorenç Villalonga i *Aloma* de Mercè Rodoreda, per posar alguns exemples, se serviran d'altres tècniques narratives, que no són les emprades per Oller, com ara el discurs directe lliure i el monòleg interior. Si bé són deutores en força mesura de l'obra de Proust, Joyce i en algun cas de Virginia Woolf, el seu centre d'interès fou en totes elles el tractament de la psicologia de la dona, una temàtica que feia anys ja havia estat tractada per l'autor de *Pilar Prim* i que en aquells moments es veié reforçada per altres influències.